

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Dominika Vondráčková

**Jednotné Rusko a upevňování vlivu v Ruské
federaci**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Dominika Vondráčková**

Vedoucí práce: **PhDr. David Příhoda**

Rok obhajoby: 2017

Abstrakt

Práce se zabývá Jednotným Ruskem, proprezidentskou stranou Ruské federace a způsoby, kterým strana posiluje svůj vliv ve státě. Těmito způsoby jsou především volební reformy, ovlivňování médií, ovlivňování volebního chování prostřednictvím regionů a vychovávání nové generace. Text je rozdělen do tří částí – teoretické, historické a názorné.

První kapitola pojednává o teorii politických stran, o typu proprezidentské strany a o stranických systémech s převládající stranou. Tato kapitola poskytuje teoretický rámec a dokládá tvrzení, že pokud hegemonická strana nemá být nahrazena přirozenou názorovou pluralitou společnosti, musí různými prostředky udržovat svůj vliv.

Druhá kapitola je historická a ukazuje širší souvislosti tradice politických stran v Rusku. Tradičně strany měly slabé postavení a byly často zakládány státem, nikoli společností. Tato kapitola hovoří o dlouhodobých faktorech, které přispívají k posilování vlivu proprezidentských stran v Rusku.

Třetí a poslední část hovoří o konkrétních způsobech posilování vlivu Jednotného Ruska od jeho vzniku v roce 2001 do současnosti (2016). Na konkrétních příkladech demonstřují sféry posilování vlivu strany – například jak přesně strana změnila volební systém ve svůj prospěch nebo jak probíhá ovlivňování volebního chování na úrovni regionů. Dále práce pojednává o dvou nejvýraznějších hnutích mládeže, které jsou ideově napojené na Kreml, a o důležitosti médií a jejich ovlivňování.

Abstract

This work is about the United Russia - party of power in Russian Federation. The exact aim is to define and describe main ways of strengthening the party's power within the system. Those ways are especially: election reforms, biased medias, biased voting behavior managed through regions and youth movements.

Text is divided into three chapters – theoretical, historical and practical.

The first chapter talks about theory of political parties, parties of power in general, and about hegemonic party systems. This chapter provides theoretical frame and supports argumentation that hegemonic party needs to use certain activities in order to perpetuate its influence.

Second chapter explores the history and tradition of political parties in Russia. Traditionally parties were very weak and often established by state, instead of being established by the civil society and its cleavages. In this part are shown longer-term factors, which are helpful in perpetuating strong Russian party of power.

Last chapter shows the main spheres through which the party strengthens itself. We talk about period since 2001 when the party was established until present (2016). Here are demonstrated concrete examples – for instance how exactly was changed the electorate system in order to advance the United Russia, how is the voting behavior being biased in regions or how the media are lacking objectivity. Lastly we discuss two most significant youth movements, which are connected to Kremlin and support its influence within new generation.

Klíčová slova

Proprezidentská strana, Jednotné Rusko, Vladimir Putin, volební reformy, média, regiony, mládežnická hnutí

Keywords

Party of power, United Russia, Vladimir Putin, electoral reforms, media. regions, youth movements

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1.1.2017

Dominika Vondráčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu doktorovi Příhodovi za cenné připomínky a trpělivost.

Institut politologických studií

Teze bakalářské práce

Od roku 1999 se v Ruské federaci výrazně snížil počet politických stran. Stranický systém se z velmi roztržitého přetransformoval na konsolidovaný. S takovým posunem přichází otázka: Byly tyto změny přirozené nebo byly způsobeny administrativními zásahy?

Ústředním tématem mé bakalářské práce je nejvýraznější a nejsilnější politická strana Ruské federace, Jednotné Rusko. Jednotné Rusko má charakter proprezidentské strany, hájí zájmy elit a je výrazně propojené s vlivnou hlavou státu, prezidentem Vladimírem Putinem.

V Ruské federaci se již dříve objevovaly pokusy o vznik proprezidentských stran, vznikaly v devadesátých letech na podporu tehdejšího prezidenta Borise Jelcina. Tyto strany byly ale neúspěšné. Oproti předešlým stranám má Jednotné Rusko podstatně větší počet členů v mnoha regionech a po volbách v roce 2007 dokonce disponovalo ústavní většinou v dolní komoře ruského parlamentu, v dumě.

Cílem práce je tedy analyzovat vývoj strany v kontextu nejen stranického systému Ruské federace, ale celého politického systému. Kladu si otázky, čím je strana ovlivňována a co (nebo kdo) řídí její kroky, jaké má strana Jednotné Rusko postavení v politickém systému a jak se posiloval její vliv. Jedná se o případovou studii.

Na začátek uvádím obecnou klasifikaci stranických systémů a to z důvodu orientace a zařazení ruského stranického systému. V druhé části se zabývám výše zmíněnou proměnou stranického systému a příčinami, které k ní vedly.

Třetí kapitola začíná v roce 1999, kdy lze najít kořeny Jednotného Ruska (Mezinárodní hnutí Jednotu a Vlast – celé Rusko). Dále sleduji postupný vývoj strany Jednotné Rusko v kontextu vývoje stranického systému Ruské federace až do současnosti. V této části také uvádím program a cíle strany Jednotné Rusko.

Seznam odborné literatury

- CABADA, L., KUBÁT, M. a kol. 2004. Úvod do studia politické vědy. Eurolex Bohemia, Praha.
- COLTON, Timothy J., McFAUL, Michael. 2000. Reinventing Russia's Party of Power: "Unity" and the 1999 Duma Election. In Post-Soviet Affairs. Vol. 16, No. 3 s. 201 – 224.
- DRULÁK, Petr, a kol. 2008. Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál.
- GEL'MAN, Vladimir. 2008. Party Politics in Russia: From Competition to Hierarchy. In Europe-Asia Studies. Vol. 60, No. 6, s. 913-930.
- HALE, Henry E. 2006. Why not parties in Russia? New York: Cambridge University Press.
- LEICHTOVÁ, Magdaléna. 2008. Ruská federace: Od Sovětského svazu k řízené demokracii. In Ladislav Cabada, a kol. Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů. Praha: Oeconomica. s. 379-398.
- KOUBA, Karel. 2011. Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii. In Novák, Miroslav. Úvod do studia politiky. Praha: SLON. s. 394-432.
- MOMMSEN, Margaretha. 2012. Russia's Political Regime: Neo-Soviet Authoritarianism and Patronal Presidentialism. In STEWART, Suzan. KLEIN, Margarete. SCHMITZ, Andrea. Presidents, Oligarchs and Bureaucrats Forms of rule in the Post soviet Space. Burlington: Ashgate Publishing Company. s. 63 – 89.
- REMYNGTON, Thomas. 2008. Patronage and the Party of Power: President - Parliament Relations Under Vladimir Putin. In Europe-Asia Studies. Vol. 60 No. 6, s. 959 – 987.
- REUTER, Ora John 2010. The Politics of Dominant Party Formation: United Russia and Russia's Governors. In Europe-Asia Studies. Vol. 62 No. 2, s. 293-327.
- REUTER, Ora John. REMINGTON, Thomas F. 2009. Dominant Party Regimes and the Commitment Problem: The Case of United Russia. In Comparative Political Studies. Vol. 42 No. 4, s. 501-526.
- SAKWA, Richard. 2008. Russian Politics and Society. London and New York: Routledge.
- SAKWA, Richard. 2011. The Crisis of Russian Democracy: The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession. New York: Cambridge University Press.
- SARTORI, G. 2005. Strany a stranické systémy - Schéma pro analýzu. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- WHITE, Stephen. 2007. Russia's Client Party System. Edited by WEBB, Paul and WHITE, Stephen. In Party Politics in New Democracies. New York: Oxford University Press. s. 21 – 53.
- WILSON, Kenneth. 2006. Party system development under Putin. In Post-Soviet Affairs, Taylor & Francis Group. Vol. 22 No. 4, s. 314-348.
- Oficiální webové stránky Jednotného Ruska: <http://er.ru/>
Ústava Ruské federace <http://gov.ru/main/konst/konst0.html>
Prezident Ruské federace <http://president.kremlin.ru/>
Zpravodajské portály
<http://kommersant.ru/>
<http://lenta.ru/>
<http://www.vedomosti.ru/>

Předběžná náplň práce

Předběžná struktura práce

Úvod

1 Klasifikace stranických systémů obecně

2 Vývoj ruského stranického systému od roku 1999

3 Jednotné Rusko

3.1 Vývoj

3.2 Program

Závěr

Obsah

ÚVOD	1
1. Teorie	3
1.1 Politická strana	3
1.2 Stranický systém	5
1.2.1 Počet stran	5
1.2.2 Ideologická rovina	7
1.3 Shrnutí	9
2. Historie	10
2.1 Politické strany v Rusku	10
2.2 Vznik Jednotného Ruska	12
2.3 Shrnutí	14
3. Jak je upevňován vliv Jednotného Ruska?	15
3.1 Volební reformy	15
3.2 Ruská propaganda a média	19
3.3 Poslušnost regionů a volební autoritarismus	22
3.4 Mládežnická hnutí	24
ZÁVĚR	26
POUŽITÁ LITERATURA	28

ÚVOD

Západní společnost začíná být unavena současnou podobou demokracie a jejími defekty. Nespokojenost vidíme jasně ve volebních rozhodnutích – ať už se jedná o Spojené Státy Americké a jejich prezidentskou volbu, politické vedení Polska či Maďarska nebo stoupající oblíbenost krajně pravicových stran na Slovensku či v Německu. Podobné nálady ve společnosti mohou být náchylné k autoritářské rétorice. V některých demokratických státech jsme například svědky nedodržování oddělení složek moci (například současné Maďarsko pod vedením Viktora Orbána).

Protože Ruská federace se přesunula z uvolněnějšího systému směrem k autoritářství za velmi krátkou dobu, vybrala jsem ji jako příklad toho, jakým směrem by se západní státy neměly vydat. V 90. letech, za vlády prezidenta Jelcina, bylo Rusko nejbližší demokratickému typu vládnutí za dlouhou dobu. Od Putinova prezidentství se Rusko vrací k autoritativnímu režimu (Zubov 2016¹), výkonná moc je propojena se zákonodárnou, neexistují svobodná média a nelze zde hovořit o svobodných volbách.

Propojení výkonné a zákonodárné moci v Rusku je předmětem této práce. Text se zabývá prostředky, kterými Kreml udržuje silnou proprezidentskou stranu, která nerespektuje principy demokracie. Kladu si tedy otázku:

Jaké hybné síly podporují budování silné proprezidentské strany v Rusku?

Práce pojednává o způsobech, kterými Kreml posiluje vliv Jednotného Ruska a tím pádem i autoritativní vládnutí. Jedná se především o volební reformy, zaujatost médií, vynucování volební podpory a mládežnická hnutí.

Text je rozdělen do tří částí. První část udává teoretický rámec – typ politické strany a stranického systému, který indikuje deficit stranické soutěživosti a dokládá důležitost posilování vlivu hegemonické strany v rámci systému. Druhá a třetí kapitola demonstruje hlavní předpoklady vedoucí k budování silné proprezidentské strany v Rusku. Druhá část je historická a hovoří o dlouhodobých i krátkodobých aspektech, které přispěly ke vzniku silné strany moci. Třetí část je názorná a pojednává o stěžejních

¹ Pan profesor Andrej Zubov, historik a kandidát opoziční strany do Dumy 2016, byl hostem tradiční konference pořádané nadací Fórum 2000. Uvedenou citaci jsem si zaznamenala dne 18.10.2016.

skutečnostech, které míru vlivu Jednotného Ruska posilují, a tím brání demokratickým principům a rozvíjení společenského pluralismu. Z období od roku 1999 do současnosti jsem vybrala fakta, kterými demonstruji, jak konkrétně je vliv Jednotného Ruska posilován. Všechny části spojuje jev omezování stranické soutěže.

1. TEORIE

V první, teoretické části, je definována politická strana a její funkce, následně tato část pojednává o stranických systémech. V rámci teoretického pozadí vysvětlují pozici Jednotného Ruska a uvádím specifika ruského stranického systému.

1.1 Politická strana

Politická strana je organizovaná skupina lidí, která se sdružila za cílem dosáhnout státní moci. Oproti zájmovým skupinám či společenským hnutím se vyznačuje čtyřmi základními rysy (Heywood 2008: 316):

- Politické strany mají v popisu práce usilovat o výkon vládní moci, tedy získáním politických funkcí
- Jedná se o organizované útvary s formálním členstvím
- Zaměřují se na širší spektrum problémů a na všechna témata vládní politiky
- Existuje jistá názorová a ideologická soudržnost (Heywood 2008: 316).

Jednotné Rusko usiluje o získání politických funkcí, je organizované a existuje formální členství. Jednotné Rusko se zabývá všemi tématy vládní politiky a v rámci strany existuje názorová soudržnost, což je především podpora prezidenta a jeho politiky. Z obecné definice bychom tedy mohli potvrdit, že se jedná o politickou stranu. Přejdeme nyní k funkcím, které by politická strana měla vykonávat.

Definice funkcí politických stran se různí, nicméně se shodují v některých bodech. Mezi funkce politických stran patří:

- reprezentace
- formování a doplňování elity
- formulování cílů
- artikulace a agregace zájmů
- socializace a mobilizování, organizování vlády (Heywood 2008: 320).

Hned u prvního bodu „reprezentace“ se při hodnocení funkčnosti Jednotného Ruska jako politické strany setkáváme s komplikací. Pokud bychom hovořili v terminologii

systemové teorie, tento bod představuje „vstup“, to znamená, že skrz něj by se měly do systému dostávat podněty veřejnosti. Jednotné Rusko ale přijímá především podněty k činnosti od Kremlu („shora“), nikoli od občanů („zdola“).

Formování a doplňování elity zde existuje (příkladem mohou být například hnutí mládeže o kterých se píše ve třetí kapitole), stejně tak existuje formulování cílů i artikulace a agregace zájmů, nicméně vše probíhá v pro-kremelském duchu. Lze hovořit i o socializaci a mobilizaci, nicméně stále ve prospěch Kremlu.

Zde je složitější zodpovědět, jestli Jednotné Rusko plní funkce politických stran. Je to problematické především proto, že obecná definice funkcí politických stran předpokládá svobodné a rovné volby a strany, které se řídí převážně impulsy „zdola“. O volbách a míře jejich (ne)spravedlnosti budeme hovořit ve třetí kapitole.

Jak z uvedeného vyplývá, Jednotné Rusko není klasickou stranou západního typu a to především proto, že agenda strany se řídí politikou Kremlu. Dalo by se tedy argumentovat, že Jednotné Rusko není politickou stranou, protože neplní funkce politické strany (např. sestavování vlády). Na druhou stranu lze říci, že Jednotné Rusko plní funkce politické strany (např. socializaci a mobilizování), jen ne podle vlastní agendy, ale podle politiky Kremlu. Takovéto strany bývají označovány jako strany moci (parties of power) nebo strany proprezidentské. Pojďme si tyto koncepty přiblížit.

Režimové strany nebo jinak strany moci (parties of power) jsou strany typicky založené na popud politických elit, aby reprezentovaly jejich zájmy. Do této kategorie lze zařadit Jednotu založenou před volbami v roce 1999 (Sakwa 2008: 148). Pro stranu moci existuje další pojmenování, které je významově užší než strana moci a definoval ho Jan Holzer – jedná se o termín proprezidentská strana. Termín strana moci totiž evokuje provázanost nejen s prezidentem, ale i s byrokratickými a lobbystickými skupinami, proto je pojmenování proprezidentská strana konkrétnější (Holzer 2004: 167). Existuje několik rysů, které nám pomohou proprezidentskou stranu charakterizovat. Ruský politolog Vladimir Gelman je popsal třemi hlavními znaky. Prvním je fakt, že proprezidentské strany jsou zakládány „shora“ vládnoucími elitami. Druhým znakem je, že se strany moci vyznačují absencí konkrétní ideologie a třetím že otevřeně čerpají pro své kampaně ze státních zdrojů (Gelman 2006: 551).

Více o fungování Jednotného Ruska prozradí popis stranického systému, protože tam lze lépe přiblížit, jak strana funguje vzhledem k dalším subjektům.

1.2 Stranický systém

Profesor Miroslav Novák v *Úvodu do studia politické vědy* napsal: „...systémy politických stran jsou nejspíš nejvhodnějším klíčem k porozumění fungování moderních politických režimů.“ (Novák 2011: 548). Pokud zkoumáme stranický systém konkrétního státu, můžeme podle něj určit daleko více o fungování celého politického systému (například podle počtu stran, jejich velikosti a ideologie).

V tomto případě se v teoretické části text drží stranické typologie Giovanniho Sartoriho, protože nejen vytvořil jeden z nejucelenějších přehledů, ale také hovoří o typologii i méně soutěživých systémů.

Abychom uvedli dobový kontext, je na místě připomenout, že Sartoriho dílo vzniklo částečně jako reakce na Duvergerovu „pionýrskou“ práci, která hovoří o stranických systémech, nicméně Sartori zde postrádá systematický koncept (Sartori 2005: 6). Proto Sartori vytvořil koncept nový, který zcela od začátku vychází z dvou hlavních kritérií – prvním je počet stran v systému a druhým je ideologická rovina.

1.2.1 Počet stran

Klasické - historické kritérium rozdělení počtu stran bylo velmi přímočaré - definovali jsme systém: jedné strany (monopartismus), dvou stran (bipartismus) a více stran (multipartismus). O tomto rozdělení hovoří již v roce 1896 A. Lawrence Lowell, právník a ředitel Harvardské univerzity. Současnější alternativou je rozdělení systémů na soutěživé - více stran a nesoutěživé - jedna strana (Novák 1997: 46).

Kritérium počtu stran a jejich velikosti je důležité, protože poskytuje poměrně přesnou představu o fragmentaci a o koncentraci politické moci v rukou jednotlivých stran (Sartori 2005: 124-125).

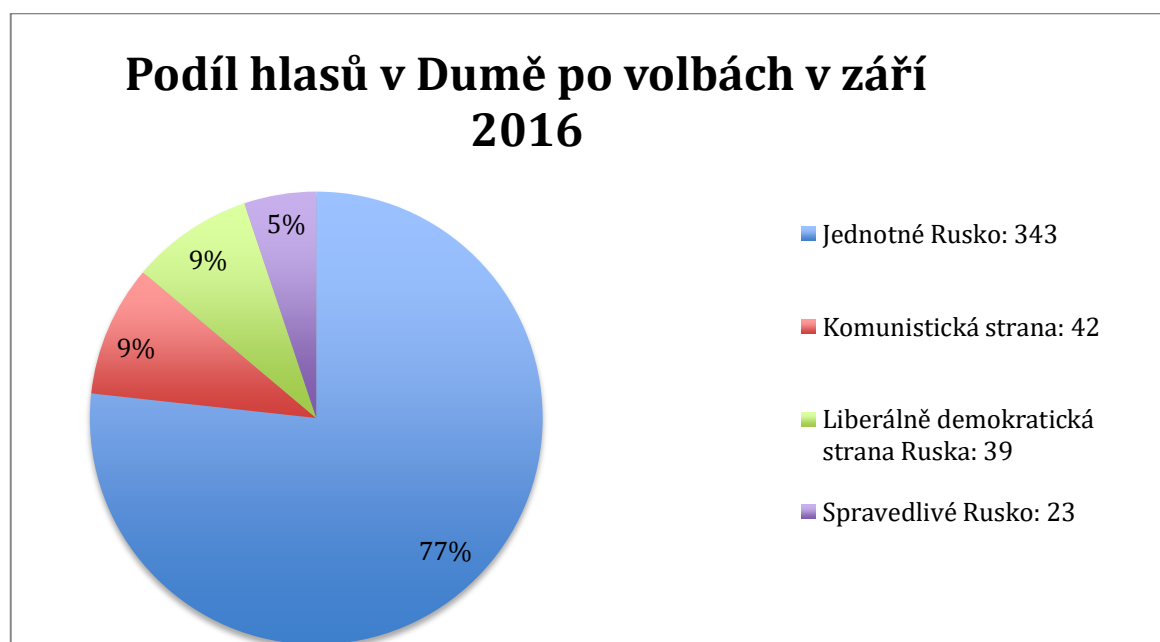
Může ale například dojít k situaci, kdy menší strana bude mít větší rozhodovací potenciál než strana větší (např. model Dvou a půl stran J. Blondela), je tedy třeba se zaměřit i na další – ideologickou rovinu a obecně hodnotit více faktorů v posuzování stranických systémů.

Již jsme hovořili o typu proprezidentské strany, jaké další strany kromě proprezidentské můžeme v Ruské federaci najít? Richard Sakwa rozděluje tři typy – programové strany,

projektové strany a strany režimu² (Sakwa 2008: 164). Příkladem programové strany je Komunistická strana Ruské federace, která nese principy nacionalismu, imperialismu a komunistismu (Sakwa 2008: 146-147). Projektová strana je strana, která vzniká nedlouho před volbami za konkrétním, taktickým účelem (Sakwa 2008: 147). Jak se dozvíme později, i zakládající strana Jednotného Ruska, Jednota, byla původně projektovou stranou, která poměrně neočekávaně sklidila velký úspěch.

Podívejme se nyní na současnou situaci. Po volbách v září 2016 mají v Dumě zastoupení 4 politické strany – Jednotné Rusko, Komunistická strana, Liberálně demokratická strana a Spravedlivé Rusko. Sartori hovoří o tom, že velikost a relevantnost stran se spíše než podle velikosti jako takové popisuje podle celkového vlivu v poslanecké sněmovně (Sartori 2005: 303-304).³

Jak můžeme vidět v grafu, velikost a vliv strany Jednotné Rusko je enormní, obzvláště pokud vezmeme v potaz, že strana výrazně přesáhla ústavní 2/3 většinu (300 mandátů).

4

² Stranou režimu se rozumí strana moci nebo strana proprezidentská.

³ Giovanni Sartori také hovoří o „vyděračských stranách“ a důležitosti koaličního potenciálu, pokud chceme měřit, jaký má strana vliv.

⁴ Graf jsem zpracovala z: Parties and elections: Comprehensive database about legislative elections in Europe since 1945 [online] © 1997-2016 Wolfram Nordseeck. [cit. 30.11.16] Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/index.html>

1.2.2 Ideologická rovina

Pokud k počtu politických stran přidáme ideologickou rovinu, vznikne sedm základních tříd (Sartori 2005). První tři typy stranických systémů se vyznačují jednou výrazně nejsilnější stranou, čtvrtý typ dvěma silnými stranami a pátý až sedmý typ vícestranickým systémem (Sartori 2005).

1. třídu jedné strany	
2. třídu hegemonní strany	MONOPARTISMUS
3. třídu predominantní strany	
4. třídu dvou stran	BIPARTISMUS
5. třídu omezeného pluralismu	
6. třídu extrémního pluralismu	MULTIPARTISMUS
7. třídu atomizovanou	

Stranický systém Ruské Federace spadá do třídy monopartismu, protože má jednu dominantní stranu.⁵ Nelze hovořit o třídě jedné strany, protože další stranické subjekty existují a stejně tak můžeme vyloučit systém predominantní strany u kterého je podmínkou svobodná stranická soutěž.

Jednotné Rusko se nejvíce blíží typu hegemonní strany - další stranické subjekty mohou existovat a být voleny, můžeme ale předpokládat, že vysoce postavení politici nedovolí menším stranám, aby získaly reálnou politickou moc a příliš velký vliv (Sartori 2005: 130). Jak uvedeme v druhé kapitole pojednávající o vzniku a vývoji strany, Jednotné Rusko nabývalo převahu již od svých začátků, od roku 1999.

Sartori popsal dva typy hegemonické strany – ideologickou a pragmatickou.

Jak název ideologické hegemonické strany napovídá, zásadní roli v omezení stranického pluralismu hraje ideologie, která zajišťuje prvenství vládnoucí straně, která ztělesňuje státní ideologii. V případě ideologické hegemonické strany satelitní strany mají administrativní pravomoci, reálně ale politickou moc v rukou nedrží. Dojem stranického pluralismu chtějí vyvolávat kvůli psychologickému efektu a také proto, že více stranických subjektů přijme více informací (Sartori 2005: 236). Příkladem k roku 1973

⁵ „Kdykoli nacházíme v politickém systému stranu, která předstihuje všechny ostatní, je tato strana dominantní v tom, že je výrazně silnější než strany ostatní.“ (Sartori 2005: 208)

je Portugalsko, dále Paraguay a Jižní Korea nebo komunistické Polsko. Nicméně se jedná spíše o několik přechodných příkladů z historie než o opravdové modely (Sartori 2005: 236-239).

Jako příklad pragmatické hegemonické strany, který Sartori uvádí, je Mexiko (ruský stranický systém s ním bývá srovnáván). Jedná se o příklad, kde se idea pluralismu vyvíjí z předchozího autoritářského režimu, Sartori tento příklad popisuje jako „jednostranickou demokracii“. Mexickou PRI (Partido Revolucionario Institucional – Institucionální revoluční stranu) bylo předchozími stranickými typologiemi těžké někam zahrnout, nezapadala do žádného typologického rámce (Sartori 2005: 237) stejně tak je tomu i u Jednotného Ruska. V Mexiku je de facto diktátorem prezident, který je ale každé volební období vyměněn. Ostatní strany dostávají omezený prostor do parlamentu proniknout a vlastně tak i zajišťují stabilitu vládnoucí strany (Sartori 2005: 236-237). V Mexiku se situace později vyvinula mírumilovně zásluhou voleb.

Pro tuto práci je důležité Sartoriho konstatování o hegemonické straně, že „... čím více se donucování (hegemonickou stranou – pozn. autora) zmenšuje, tím více narůstá vliv spontánního společenského pluralismu“ (Sartori 2005: 242). Z toho lze chápat, že pokud by hegemonická strana přestala působit prostředky pro udržování svého vlivu nebo je alespoň omezila (o těchto prostředcích hovoříme ve třetí kapitole), způsobilo by to přirozený průchod pluralitních názorů ve společnosti a následně i změn stranického systému.

1.3 Shrnutí

První kapitola ukázala, že Jednotné Rusko neplní obecné funkce politické strany. Jednotné Rusko totiž odpovídá méně obvyklému modelu proprezidentské strany. Proprezidentská strana je zakládána „shora“ a místo ideologie se vyznačuje poslušností k vládnoucí elitě. Na grafu je ukázán vliv Jednotného Ruska ve Státní dumě. Z citace Givanniho Sartoriho „velikost a relevantnost stran se spíše než podle velikosti jako takové popisuje podle celkového vlivu v poslanecké sněmovně“ je zřejmé, že vliv Jednotného Ruska je enormní, protože dokonce výrazně přesahuje ústavní většinu hlasů, což umožňuje změnu i ústavních zákonů.

Ze Sartoriho typologie stranických systémů se ruskému nejspíš blíží typ hegemonní pragmatické strany, který indikuje deficit stranické soutěživosti. Tento deficit je opět způsoben napojením strany na politickou elitu. Dále bylo ukázáno, že je důležité různými prostředky zvýhodňovat a prosazovat vládnoucí stranu, aby se předešlo pluralitě názorů ve společnosti, která by následně vytvářela nové politické strany.

2. HISTORIE

Druhá kapitola ukáže jaké okolnosti napomohly vzniku strany moci, která vede k omezování stranické soutěže a následně i k omezování demokratických principů. Hovoříme o období od rozpadu Sovětského svazu se zaměřením na období vzniku Jednoty⁶ a Jednotného Ruska.

Nelze opomenout historické pozadí a širší souvislosti a proto předkládám stručný úvod do ruské tradice politických stran a dále okolnosti vzniku samotného Jednotného Ruska jako nejúspěšnější pro prezidentské strany (Příhoda 2010).

Po rozpadu Sovětského Svazu vznikalo mnoho nových stran a v roce 1993 se konaly téměř svobodné volby podle nové ústavy (Sakwa 2008: 136). Jen několik let poté se systém konsolidované demokracie posunul směrem k autoritářství. Tato kapitola demonstruje souvislosti vedoucí k omezení stranické soutěživosti, která je hlavní linkou celé práce.

2.1 Politické strany v Rusku

Na vývoji stranicko-politické kultury (a deficitu občanské společnosti) se nepochybně podepsalo 70 let komunismu, kde lidem bylo zakazováno samostatné myšlení a sdružování se (Zubov 2015: 590). Tři generace trvajících potlačování kritického myšlení občanů a svobodné politické participace se na myšlení národa nutně podepíše. Ruský historik a politik Andrej Zubov konstatuje, že v ruské společnosti chybí střední třída, která je základem občanské společnosti. V zemích s demokratickou tradicí se střední třída skládá z lidí, kteří jsou vzdělaní, samostatně si tvoří politické názory a záleží jim na dodržování zákonů, protože většina z nich buduje svou profesní kariéru (Zubov 2015: 590). Dalším důvodem slabé občanské společnosti je ruská politická kultura. V minulosti lidé ztotožňovali svůj osud s osudem státu, od kterého očekávali ochranu, podporu, pořádek a spravedlivost. Existuje tradice Ruska jako velitele ve světě (například jako vůdce komunistického světa), ruští občané tedy tíhnou k autoritám, mají pro ně respekt a zásadami státu zůstává jednomyslnost a pospolitost (Zubov 2015: 590). Vznik velkého počtu politických stran nastal v těžké, přechodné době, souběžně

⁶ Jednota je stranou, která uspěla ve volbách v roce 1999, a z níž následně vznikla strana Jednotné Rusko.

s ekonomickými a společenskými krizemi (Zubov 2015: 590). Pokud lidé neměli co jíst, jen těžko se zajímali o občanskou společnost a politické strany.

Henry Hale píše, že komparativní studie ukázaly, že proces tvoření politických stran závisí na kombinaci dvou hlavních faktorů: na konfliktních liniích a na státu (převážně na volebních zákonech) (Hale 2005: 147). Tvorba politických stran na základě štěpných linií ale v Rusku není příliš zakořeněná (převážně kvůli ruské autoritářské tradici), a tím větší váhu má druhý faktor – stát. Naproti tomu ve státech s výraznou tradicí stranického systému tvořeného konfliktními liniemi (např. ve Francii, přestože zde existují silné politické strany) je menší pravděpodobnost vytváření proprezidentských stran, protože stát (a jeho volební zákony) má menší vliv při utváření stranického systému.

I přes absenci občanské společnosti a autoritářské historii se po rozpadu Sovětského svazu, spolu s novou ústavou, vytvořil systém soutěživý, který trval do nástupu prezidenta Putina.

Parlamentní volby v roce 1999 jsou důležité především proto, že zde nacházíme kořeny Jednotného Ruska, které začalo velmi výrazně tvořit novou politickou dobu, jsou mezníkem, kdy končí Jelcinovská éra, směřující ke konsolidaci systému a začíná éra Putinovská, která posouvá Rusko nazpět směrem k autoritarismu.

Volební systém pro parlamentní volby se v Rusku velmi často mění a s každými novými volbami specifikuje. Nastavení volebního systému v Rusku nelze označit za neutrální, protože zpravidla sleduje zájmy elit. Toto tvrzení vyplývá z předpokladu, že změny volebních systémů mohou napomáhat politické elitě k získání více mandátů (Sakwa 2008: 163).

Richard Sakwa hovoří o důležitých jevech, které měly vliv na parlamentní volby v roce 1999. Prvním jevem je takzvaný asymetrický federalismus, což znamená, že regiony mají různou míru pravomocí, které byly definovány bilaterálními smlouvami v průběhu 90. let. Tento jev podporoval soutěživost mezi elitami. Dalším souvisejícím jevem je, že ke konci vlády prezidenta Jelcina se pozice prezidenta legálně oslabovala – vznikala zde tedy volný mocenský prostor, o který měly výrazný zájem právě regiony. Toto období mělo charakter určování rovnováhy moci mezi centrem a regiony (Sakwa 2003: 121). Jelcinova nepopularita přispěla k mobilizování elit (Vlasti-Celého Ruska) a dala tak impuls k založení Jednoty jako protiváhy.

2.2 *Vznik Jednotného Ruska*

Jednotné Rusko je, jak bylo uvedeno v první kapitole, stranou proprezidentskou mezi jejíž hlavní znaky se řadí skutečnost, že je strana zakládána politickou elitou (Gelman 2006: 551), kterou následně podporuje, pokud se dostane k moci. Logicky se její úspěšnost ve volbách odvíjí od popularity a výsledků voleb osobnosti, kterou strana podporuje. V případě předchůdce Jednotného Ruska (Jednoty) se jednalo o Vladimira Putina.

Jednotné Rusko jako takové vzniklo v roce 2001 spojením strany Jednota a Vlastí-Celým Ruskem. Jednota vznikla před volbami v roce 1999, na konci Jelcinovy éry. Nelze říci, že by Jednota měla program nebo ideologii, předkládá spíše stanovisko (Hale 2004: 183-4). Nejsilnějším soupeřem ve volbách v roce 1999 byla strana Vlast-Celé Rusko, která byla také stranou moci a podporovala tehdejšího předsedu vlády Jevgenije Primakova. Jednota prezentovala tehdejší politické směřování prezidenta Jelcina a Vlast-Celé Rusko podporovalo na prezidentský úřad Primakova, bývalého kandidáta na členství v politbyru v Ústředním výboru Komunistické strany Sovětského svazu (Zygar 2016: 21).

Před parlamentními volbami v roce 1999 občané byli svědky masivní mediální kampaně Kremlu, která měla za cíl posílit Jednotu a oslabit Vlast-Celé Rusko a proto kampaň mířila proti Primakovovi (Hale 2004: 173). Výsledky parlamentních voleb jsou totiž velmi úzce vázané na prezidentské kandidáty – vítězství strany která je podporuje je i jejich vítězstvím. Příkladem mediální kampaně je show Sergeje Dorenka, ve které vysílal lživé informace za účelem pošpinění členů a vedení Vlasti-Celého Ruska (Hale 2004: 173). Show se stala velmi populární, lidé zde hledali nejen pobavení, ale část z nich pokládala i předkládané informace za pravdivé (Hale 2004: 173). Zde si lze povšimnout důležitosti role médií.

Zajímavostí je, že Boris Jelcin oficiálně zbavil Jevgenije Primakova jeho funkce na základě neúspěchů v ekonomické sféře, ale nahradil ho ministrem vnitra, policistou, který měl minimální ekonomické znalosti (Lally 1999). Nový premiér, Sergej Stěpašin, byl ve funkci přesně týden, než ho Boris Jelcin nahradil Vladimírem Putinem. Vladimír

Putin nebyl v té době známý ani příliš oblíbený, Boris Jelcin nicméně věřil v jeho charisma (Hale 2004: 175). Vladimiru Putinovi přineslo důvěru a oblíbenost jeho počínání v rámci Rusko-Čečenského konfliktu. Henry Hale (2004) označuje Putina již v tomto období za nejoblíbenějšího muže v zemi.

Jednota ve volbách do Dumy sklidila neočekávaný úspěch⁷. Krátce poté, v březnu 2000, Vladimir Putin zvítězil v prezidentských volbách (Roberts 2012: 21). Nutno připomenout, že pokud by Jednota nezískala ve volbách vysokou podporu, zvolení Vladimira Putina prezidentem by bylo výrazně těžší. V tomto ohledu jsou výsledky parlamentních voleb mimořádně důležité.

Po volbách do Dumy Jednota spolupracovala s komunistickou stranou, aby společně vytěsnili Vlast-Celé Rusko. V roce 2001 Jednota změnila strategii a s Vlastí-Celým Ruskem se spojila a vytvořili tak stranu Jednotné Rusko (Roberts 2012: 21).

To, že se Jednota chtěla s Vlastí-Celým Ruskem spojit, by mohlo být interpretováno jako důležitý strategický krok (Hale 2004:189). Tento akt měl zajistit původní reprezentaci Kremlu ve stranickém systému a vyhnout se tak potenciálnímu vzniku stran reprezentující podobné zájmy, které by Jednotě mohly výhledově konkurovat (Hale 2004:189).

Již ve volbách v roce 2003 získala téměř polovinu všech hlasů ve sněmovně. S pomocí hlasů získaných z jednomandátových obvodů (řada nezávislých poslanců se přidala k frakci Jednotného Ruska) strana disponovala ústavní většinou (Roberts 2012: 20). V roce 2007 strana ústavní většinu obhájila.

Pokles hlasů nastal v roce 2011, kdy strana získala 49,3% hlasů a 238/450 mandátů (partiesandelections.eu⁸). I přes pokles mandátů v Dumě si strana držela jasné prvenství, druhá byla až Komunistická strana s 92 mandáty.

Jak bylo uvedeno výše, v roce 2016 strana opět posílila a získala 343 mandátů (viz. graf str. 6).

⁷ Jelcin ve svých memoárech napsal, že propojení Vladimira Putina s Jednotou bylo od začátku plánované, nikdo ale nepředpokládal takový úspěch, jaký se straně podařilo získat (Hale 2004:180).

⁸ Parties and elections: Comprehensive database about legislative elections in Europe since 1945 [online] © 1997-2016 Wolfram Nord sieck. [cit. 28.12.16] Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/russia.html>

2.3 Shrnutí druhé kapitoly

Je zde patrné hned několik faktorů, které vytvořily prostor pro vznik strany moci. Dlouhodobým faktorem je dlouhé komunistické období (které odrazovalo občany od kritického myšlení). Velmi důležitým faktorem je slabá občanská společnost, která je zapříčiněna slabou politickou kulturou a velmi slabou střední společenskou třídou. Dále je to skutečnost, že Rusko nemá tradiční strany vznikající podle konfliktních linií. Důležitý je jistě i fakt, že ruští občané tíhnou k autoritám a základními principy státu zůstávají jednomyslnost a pospolitost.

Pokud bychom hovořili konkrétně o volbách v roce 1999, technicky straně moci napomohl asymetrický federalismus a volný mocenský prostor, který vznikl po oslabení prezidentových pravomocí. Nakonec to byla kombinace okolností, která Jednotu dovedla k výraznému úspěchu za velmi krátkou dobu – Putina popularita, slabá volební kampaň Vlasti-Celého Ruska a na druhé straně silná propagace Jednoty (Hale 2004: 189).

Pokud odhlédneme od ruských specifik, poučením pro západní svět může být důležitost budování střední třídy a občanské společnosti, jejíž občané budou dělat vlastní, kritická politická rozhodnutí.

3. JAK JE UPEVNĚN Vliv JEDNOTNÉHO RUSKA?

Jak již bylo řečeno, pokud chceme zachovat demokratický systém vládnutí, stěžejní je svobodná stranická soutěž. V této poslední části se dostáváme k jádru práce, kde jsou definovány jednotlivé zásahy, které stranickou soutěž omezují. Definování jednotlivých způsobů by mělo sloužit jako návod, čeho se vyvarovat, resp. proti čemu by se občanská společnost měla postavit, pokud by se ve státě něco podobného začalo odehrávat.

3.1 Volební reformy

Volební reformy jsou jevem, ke kterému dochází ve všech státech. V některých častěji, v jiných méně často. Mělo by ale upoutat naši pozornost, pokud by se volební reformy měnily způsobem, o kterém hovoří tato podkapitola. Reformy, o kterých se zde píše, proběhly po úspěchu ve volbách strany Jednota a po zvolení nového prezidenta, Vladimira Putina, v roce 2000. Zaměřuji se na toto období, protože přineslo mnoho výrazných změn.

Zakládání stran moci není v Rusku ojedinělé, Jednotné Rusko je ale výrazně nejsilnější stranou od rozpadu Sovětského svazu. Proč tomu tak je? Existují názory, že právě volební reformy byly jedním z hlavních důvodů, proč se Jednotné Rusko stalo nejúspěšnější proprezidentskou stranou. Oproti Volbě Ruska a Našemu domu Rusko⁹, se Jednotné Rusko velmi soustředilo na posilování svého vlivu v období 2000-2003 (Hale 2004: 189).

Částečné přípravy již začaly před Putinovým prezidentstvím v roce 2000 – v posledních letech vlády prezidenta Jelcina existovaly dvě hlavní teorie toho, jak by měl být pozměněn volební systém. První variantou (kterou Jelcin upřednostňoval) byl většinový volební systém s jednomandátovými volebními obvody (White, Kryshtanovskaya 2011: 561), který by pravděpodobně vedl ke vzniku slabých politických stran. Druhou variantou byl listinný poměrný volební systém, který by naopak vedl k posílení vlivu politických stran (White, Kryshtanovskaya 2011: 561). Decentralizace stranického systému, která by byla založena na regionech, mohla ale zemi údajně roztržít a mít

⁹ Volba Ruska a Náš dům Rusko byly méně úspěšné strany, které vznikly na podporu prezidenta Jelcina v předchozím desetiletí (Hale 2004: 181).

obecně velmi špatné následky a proto Putin podpořil druhou možnost – kandidátní listiny inspirované systémem západního Německa (White, Kryshantovskaya 2011: 561). Existuje názor, že Jednotné Rusko by mohlo získat více hlasů, pokud by se volilo v jednomandátových volebních obvodech. Vezmeme-li ale v potaz záměr Kremlu centralizovaně řídit zemi, je logické, že v tomto období Kreml upřednostnil druhou variantu (White, Kryshantovskaya 2011: 561).

Z hlediska zavedení volebního systému bylo třeba odstranit z politické scény politické lídry s pomocí komunistické strany, aby Jednota prosadila svůj volební zákon. Následně byli odstraněni zástupci komunistické strany, kteří měli příliš velké ambice. Konečným cílem bylo přesunutí k plně proporčnímu systému¹⁰ (White, Kryshantovskaya 2011: 561).

V prosinci 2000 Putin představil novely zákonů týkajících se politických stran. Jedním z nejkontroverznějších bodů byl zákaz vytváření stran zájmů nebo menšin – náboženských etnických a profesních.

Dále byly zavedeny nové podmínky vstupu strany do voleb. Strany musely nově mít 10 000 členů, přičemž v polovině regionech (45) musely mít strany nejméně 100 členů (Sakwa 2008: 142). Nařízení ohledně podpory v jednotlivých regionech lze chápat jako opatření proti separatistickým tendencím, podporu stability parlamentu a především ztížení podmínek pro politické subjekty získat zástupce v parlamentu. Dalším nařízením byla povinnost stran dokládat veškeré příjmy a omezení možných darů od soukromníků (Sakwa 2008: 143).

Hlavním záměrem těchto změn bylo snížit počet politických stran, což zejména podporovala doložka o nutné podpoře členů ve 45 regionech. Nařízení opravdu splnila účel, protože počet stran z původních 197 po těchto nařízeních klesl na 50 (Sakwa 2008: 143). V roce 2004 byly provedeny další změny, které měly ještě o něco více znesnadnit vstup do Dumy malým stranám: nyní bylo k účasti ve volbách třeba 50 000 členů, z čehož 500 alespoň v polovině regionů a přehled o financích bylo tentokrát dokonce třeba vykazovat každé tři měsíce. Samotné Jednotné Rusko mělo v roce 2001 350 000 členů (Sakwa 2008: 143).

Další výraznou změnou bylo zvednutí volebního kvora z původních 5% na 7%. Existuje názor, že zvednutí kvora bylo namířené proti „otravným stranám“ (irritant parties),

¹⁰ Podobu poměrných volebních systémů nejvýrazněji ovlivňují 4 proměnné: 1) Velikost volebního obvodu 2) matematická formule 3) uzavírací klauzule 4) počet a charakter úrovní volebních skrutinií (Novák, Lebeda 2004: 27).

například proti Ruské Komunistické straně práce a Ruské republikánské straně. Díky zvednutí kvora se do parlamentu nemohou vrátit ale ani například Jabloko nebo Svaz pravicových sil. Přestože tyto strany neměly velkou šanci hranici kvora překročit, existovala možnost, že by tyto strany mohly šířit protiputinovské názory a upozorňovat na probíhající legislativní změny, což pro Kreml bylo nežádoucí (White, Kryshtanovskaya 2011: 561). Příмым následkem zvednutí kvora je velmi pravděpodobný úbytek stran v parlamentu, přičemž strany, které v Dumě zůstanou, získají ještě větší zastoupení, protože „propadlé“ hlasy menších stran budou přerozděleny právě jim. Z původních sedmi stran lze po této změně počítat spíše s třemi až čtyřmi (White, Kryshtanovskaya 2011: 561).

Zvýšení kvora s sebou částečně přináší sebenaplňující efekt v tom smyslu, že voliči mají tendenci volit takovým způsobem, aby jejich hlas byl „započítán“, tím pádem je pravděpodobné, že po zvýšení volebního kvora se změní i jejich volební preference.

Také finanční podporu bude pravděpodobně těžší získat, pokud je těžší potenciálním investorům garantovat, že strana ve volbách uspěje (White, Kryshtanovskaya 2011: 564).

Nejen že kvorum bylo zvýšeno, ale navíc byl zaveden i zákaz spojování menších stran, což byl způsob, jakým se malým stranám podařilo kvorum překročit v minulosti (White, Kryshtanovskaya 2011: 564). Kreml toto opatření vysvětlil nutností zamezení plovoucího stranického systému, o kterém hovoří Richard Rose¹¹. Za předpokladu, že by při každých dalších volbách voliči vybírali z nových stran, nastala by situace, která by stranám nedovolovala rozvíjet se a posouvat se v politických cílech kupředu. Voliči by nemohli vyjadřovat stranám podporu nebo naopak nesouhlas za uplynulé volební období (Rose et al. 2001: 217).

Rétorika Kremlu byla tedy taková, že strany by měly být větší a stálější, aby zde fungovala dlouhodobá odpovědnost vůči občanům a kontinuita v legislativních procesech. Malým, nestálým stranám měl být tedy odepřen přístup do parlamentu, protože by nebyly přínosem. Zvýšení kvora bylo mimo jiné obhajováno tím, že jeho zvýšení znesnadní extrémistickým stranám dostat se do parlamentu (White, Kryshtanovskaya 2011: 564).

Když výše zmíněné shrneme, v roce 2001 byl přijat nový volební zákon, který zásadně změnil dosavadní nastavení. Strany se opět vzdálily od možnosti zasahování a reálného

¹¹ Termínem „plovoucí“ vyjadřuje Rose právě nestálost stran a jejich častou proměnlivost. Vzniká zde problém chybějící odpovědnosti stran vůči voličům (Rose et al. 2001: 217).

ovlivňování politiky, nemluvě o svobodných a spravedlivých volbách (White 2012: 211).

V roce 2004 Putin uvedl novou reformu, která zaváděla plně poměrný volební systém, který trval až do reformy v roce 2012. Vladimir Putin tuto reformu odůvodňoval dlouhodobým cílem omezit malé politické strany, které nejsou prospěšné (Sakwa 2008: 166).

Ve volbách v roce 2007 byl Vladimir Putin na prvním místě kandidátní listiny Jednotného Ruska. Kampaň byla založena na jeho osobě a úspěších, kterých dosáhl jako prezident (McFaul 2010).¹²

Po volbách v roce 2011 probíhaly v mnoha městech protesty proti nesprávnosti výsledků voleb. Na to Kreml nemohl nezareagovat, a proto znovu změnil volební zákon, aby protesty utišil. Od roku 2012 se znovu mohou zaregistrovat i malé strany (původně k registraci strany bylo třeba 40 000 členů, po reformě 500), což vedlo k obnovení činnosti některých původních politických stran (Goloso 2012).

Ve volbách v roce 2016 se volilo z poloviny poměrným systémem a z poloviny v jednomandátových volebních obvodech¹³. Tento systém vysvětluje, že Jednotné Rusko v Dumě zastupuje 343 poslanců, když mu dalo hlas „pouze“ 54% voličů. Zjevně i současný volební systém vychází Jednotnému Rusku naproti.

Obecně tedy lze říci, že následkem volebních reformy bylo snížení počtu stran účastnících se voleb a znesnadnění kandidátům menších stran dostat se do parlamentu, což zároveň znamenalo posílení pozice Jednotného Ruska.

Nejvýraznějšími prostředky, kterými bylo dosahováno omezení stranické soutěživosti, jsou: zvýšení volebního kvora, zákaz sdružování se menšími stranami, zákaz vytváření stran zájmů a menšin a podmínka podpory dané strany alespoň v polovině regionů¹⁴.

¹² Zde se ukazuje, že probíhá socializace a mobilizace politické strany, o které jsme hovořili v první kapitole.

¹³ Prvek jednomandátových volebních obvodů byl zrušen po volbách v roce 2003.

¹⁴ Zde je nutno vzít v potaz, jak je Ruská federace geograficky rozsáhlou zemí, o to těžší potom je získat podporu ve velkém počtu regionů.

3.2 Ruská propaganda a média

Vliv Jednotného Ruska roste spolu s popularitou politiky prezidenta Putina a Kremlu, strana sama za sebe neprosazuje názory, které by se lišily od politiky vedení státu. Propaganda se tedy zaměřuje spíše na prezidenta než na stranu jako takovou, principem je předpoklad, že podpora strany a kandidátského prezidenta jde ruku v ruce. Propagace přímo politické strany probíhá spíše prostřednictvím hnutí mládeže.

Adam Curtis ve svém dokumentu BBC (2014) hovoří o kremelském ideologovi, Vladislavovi Surkovovi, jako o muži, který upevňuje již od počátku Putinův vliv novým způsobem. Tímto způsobem je rozostřit veřejnosti vnímání světa, aby nebyla schopna určit, co se doopravdy děje. K šíření dezinformací je klíčová komunikace s veřejností, kterou představují média.

Od roku 1999 se v ruských médiích začaly objevovat podobné motivy jako za dob Sovětského svazu. Do televizí se začaly vracet výrazy jako „veliké Rusko“, „návrat ruských zemí“ nebo „zvedáme se z kolen“ (Panfilov 2016: 31).

Jak napsal Konstantin von Eggert¹⁵, zhruba 80% ruských občanů získává informace a názory z televizního vysílání, tři poslední generace žily převážně v izolaci a tři čtvrtiny občanů nemají cestovní pas. Jinak řečeno, velká část populace žije pouze v ruské realitě, přičemž spoléhá na televizní vysílání. Proto když Kreml na začátku 21. století převzal kontrolu nad hlavními státními televizemi, jednalo se o rozhodující moment (Eggert 2014).

Vezmeme-li v potaz geografický rozměr Ruska, pro vedení a centralizaci státu je nesmírně důležitá masová komunikace, a to především za účelem šíření vlivu po celém území.

Televizní vysílání (stejně jako sociální sítě) je přímo kontrolováno státem, tedy může volně sloužit k zobrazování Kremlu v nejlepší možné světlo a jeho soky spíše nepřipomínat nebo když už, tak v pejorativním kontextu (S. White 2011: 535). Toto tvrzení podporuje nosný počet průzkumů, které se shodnou na tom, že Jednotné Rusko a pro-moskevská uskupení získaly v televizi několikanásobně více prostoru pro svou reprezentaci (S. White 2011: 535). Jinak tomu nebylo ani před prezidentskými volbami

¹⁵ Konstantin von Eggert je ruský novinář, který vedl pobočku BBC v Moskvě v letech 2002-2008 a byl šéfredaktorem Kommersantu mezi lety 2012-2013 (web World Affairs).

v roce 2007, kdy Dmitrij Medvěděv získal pro sebepropagaci 43% času z celkového předvolebního vysílání hlavní národní televize, přičemž všichni ostatní kandidáti měli méně než 10% (S. White 2011: 535).

Jak by se dalo předpokládat, voliči Jednotného Ruska byli více nakloněni věřit, že kampaň prezentovaná v televizi je spravedlivá a objektivní a zároveň byli přesvědčeni, že údaje vysílané v televizi jsou pravdivé (S. White 2011:563).

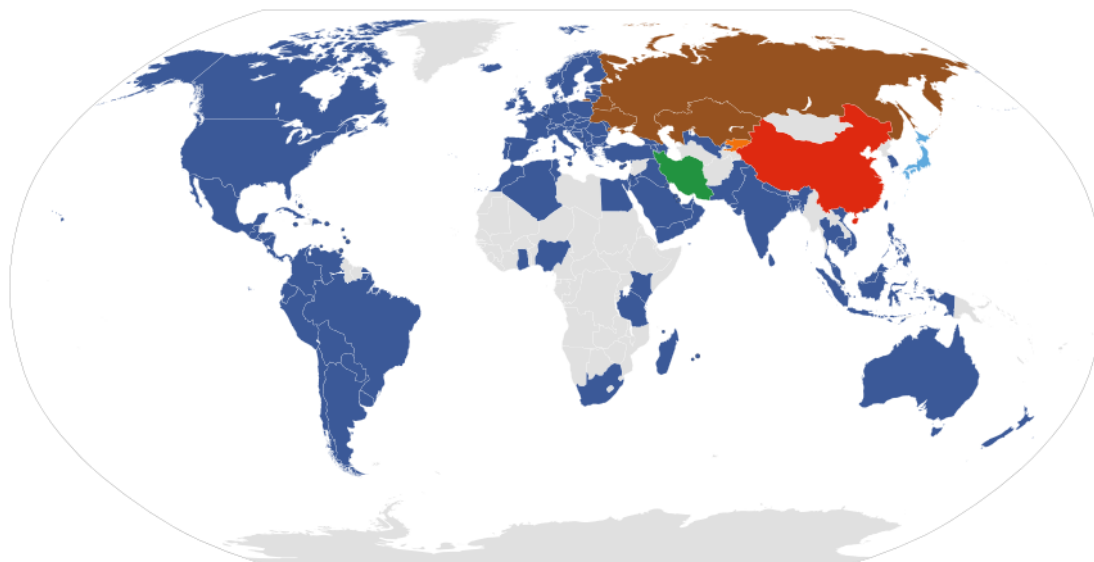
Dalším příkladem propagandy v médiích je počínání Vladislava Surkova, po Oranžové revoluci. Surkov nechal analyzovat faktory, díky kterým revoluce byla úspěšná a na jejich základě volil další strategii propagace Kremlu, kterou měl těmto faktorům co nejlépe předcházet (Zygar 2016: 126). Těmito faktory byly: mladá hnutí, rockoví muzikanti, nevládní organizace (dohlížející na spravedlivé volby) a nezávislá média (Zygar 2016: 126). Proto Surkov svolal nejpopulárnější rockery v zemi, snažil se je „naverbovat“ a následně je rozdělil do dvou skupin, které předal médiím, přičemž o jedné skupině se v médiích mělo hovořit a druhá neměla být vůbec zmiňovaná (Zygar 2016: 126). V tomto příkladu se prolínají dva diskutované vlivy – ovlivňování médií a využívání hnutí mládeže Jednotného Ruska, která se mezi sebe snažila získat vlivné a mladé lidi, kteří by prezentovali prokremelské názory.

Na začátku prosince 2016 prezident Putin podepsal novou doktrínu o informační bezpečnosti Ruské federace.¹⁶ Dokument byl vytvořen experty za účelem „zabezpečení národní bezpečnosti Ruské federace v informační sféře“. Dokument především varuje před zahraničními vlivy, které šíří zaujaté názory a mohly by tak ovlivnit stabilitu země. Tajné služby vlád některých států údajně vyvíjí “informačně psychologický tlak s úmyslem destabilizovat vnitropolitickou a sociální situaci” a to nejen v Rusku, ale po celém světě. Dále dokument upozorňuje na nebezpečnost zahraničních vlivů především pro mladou generaci, která by se mohla snadněji odcizit ruským hodnotám. Tento dokument zobrazuje ruskou tendenci uzavírání se před širším názorovým spektrem a kontrolu informačních toků.

Zajímavostí je výzkum nejpoužívanějších sociálních sítí v zemích po celém světě. V Rusku a v ruský mluvících zemích převládají jiné sociální sítě než ve většině světa,

¹⁶ Celý dokument je přístupný online na oficiálním legislativním informačním portálu Ruska [online] 6.12.2016 [cit. 13.12.16] dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612060002?index=0&rangeSize=1>

jak můžeme názorně vidět na mapě. Rozdílné preference sociálních sítí nevypovídají o informační uzavřenosti regionu, nicméně je z nich patrné, že se rusky mluvící část světa (nejspíš úmyslně) distancuje od amerického trendu – Facebooku, místo kterého používá sociální síť VKontakte.

17

Facebook	QZone	Facenama	Chybí data
VKontakte	Odnoklassniki	Twitter	

Zajímavým projektem, který spolupracuje s Jednotným Ruskem je Všeruská lidová fronta Vladimira Putina, kterou ruský prezident sám založil v roce 2011. Po protestech probíhajících kvůli manipulaci voleb v roce 2011 potřebovala strana znovuzískat důvěru, zvýšit popularitu a šířit názory podporující Kreml. V únoru 2016 Všeruská lidová fronta vydala sérii animovaných klipů, které demonstrují, jak prezident (vtipně) zneškodňuje zkorumpované regionální politiky (Coalson 2016). Ve videoklipech je Vladimir Putin zobrazován jako neústupný strážce zákona vraždící politiky nedodržující zákony (Radio Free Europe 2016).

¹⁷Obrázek z: Wikimedia, zpracováno z The top 500 sites on the web. Alexa.com. [online] 2016 [cit. 27.12.16] dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Most_popular_social_networking_sites_by_country.svg

3.3 Poslušnost regionů a volební autoritarismus

Stejně jako stranický systém i regionální struktura se po rozpadu Sovětského svazu demokratizovala (tedy decentralizovala) a s nástupem Vladimira Putina se systém začal centralizovat a upevňovat mocenskou vertikálu (Zubov 2015: 610). Oficiální odůvodnění těchto reforem bylo zajištění bezpečnosti a celistvosti země, aby se mohla bránit útokům zvenčí. Tyto argumenty používal prezident Putin především po teroristických útocích v roce 2004 (Zubov 2015: 612).

Centralizace regionů je klíčová k manipulování volebních výsledků a dosazování politiků. Krátce po svém zvolení Vladimir Putin vyhlásil rozčlenění země do sedmi federálních okruhů do jejichž čela dosadil své zmocněnce, kteří koordinovali policejní složky, právní složky a další (Zubov 2015: 610). Toto rozčlenění nenahrazovalo předchozí strukturu, ale bylo zavedeno dodatečně, aby Putinovi přineslo lepší přehled o dění v jednotlivých částech federace.

Důležitý aspekt, který má historickou tradici, je odpovědnost regionálních politiků přinést hlas pro prezidentské straně.

Aby si Putin mohl být jistější oddaností vedoucích představitelů federálních celků, po roce 2004 zavedl zákon, podle kterého kandidáty on sám navrhuje regionálnímu zákonodárnému orgánu, přičemž dříve své nejvyšší zástupce volili sami obyvatelé regionu (Zubov 2016: 612). Kreml dal jasně najevo, že postavení jednotlivých politiků v regionech je přímo závislé na tom, jestli Jednotné Rusko v jejich regionu dosáhne dobrých výsledků. Ti neúspěšní byli brzy ve svých funkcích nahrazeni (Goloso 2011: 636). O požadovaných výsledcích byli lídři v regionech informováni (určoval je Kreml) a velmi se tedy snažili, aby splnili očekávání a mohli vykonávat danou funkci. Toto jsou informace, které nebyly utajované, naopak někdy se o nich hovořilo v médiích (Goloso 2011: 636). Funguje zde tedy princip osobní odpovědnosti, který je efektivní a motivující pro vysoce postavené politiky v regionech. Právě tato politická elita následně řídí infrastrukturu v regionech, která vede k ovlivňování volebního chování ve prospěch Jednotného Ruska.¹⁸

Častým tématem je manipulování voleb v Rusku. Jak manipulace probíhá? Jedním z klíčových procesů je síť volebních komisí na regionální úrovni. Na začátku roku 2007

¹⁸ Tento jev je někdy označován termínem „administrativní zdroj“ (administrative resource) (S. White 2011: 533-534).

došlo k velmi výrazné obměně členů komisí, přičemž všichni nově příchozí byli podporovateli Jednotného Ruska (White 2011: 538).¹⁹

Jednou z funkcí volební komise je schvalovat seznamy kandidátů do parlamentu. Právo kandidátů na nominaci bylo nutně podmíněno členstvím v zaregistrované politické straně. Jednotné Rusko, Komunistická strana a liberální demokraté mohou své kandidáty nominovat bez dalších průtahů. Pro ostatní strany je nutné zaplatit zálohu až \$2,4 miliony (S. White 2011: 504). Přestože stran bylo více, nenabízely reálnou politickou alternativu k Jednotnému Rusku (Goloso 2011: 636). Zde se opět ukazuje omezení stranické soutěživosti – pro nové strany je více než obtížné dostat se do parlamentu a stávající strany (přestože je jich více) nenabízí reálnou diverzitu názorů.

Kromě manipulování volebních výsledků, se Jednotné Rusko snaží ovlivňovat také volební chování. Jak to probíhá? Jednou z nejrozšířenějších praktik bylo zvýšit nátlak prostřednictvím školy – rodiče se museli účastnit přednášek s představiteli Jednotného Ruska a studentům bylo za nepodporu Jednotného Ruska ve volbách vyhrožováno špatnými známkami nebo ztrátou kolejí (White, Feklyunina 2011: 598). Dále například někteří továrníci byli nuceni nařídít svým zaměstnancům, aby dali hlas ve volbách Jednotnému Rusku. Prostor pro vyjádření nesouhlasu byl téměř mizivý – oficiální stížnosti byly ignorovány a protestní akce neměly valný efekt, zejména proto, že media sloužila výhradně k propagaci Kremlu (White, Feklyunina 2011: 598).

S posilováním vlivu Jednotného Ruska v regionech souvisí i nově zavedené primární volby Jednotného Ruska²⁰. Primární volby Jednotné Rusko zavedlo, aby posílilo legitimizaci své moci v regionech (alespoň v očích některých voličů) a posílilo celkové postavení instituce proprezidentské strany (Huskey 2016). Hlavní reforma přinášela možnost všem voličům, aby si před-vybrali kandidáty, které o několik měsíců později budou mít možnost zvolit, zprostředkovávala tak bližší kontakt veřejnosti a politiky. Kromě jiného, „primárky“ měly za účel přivést ke straně nové občany tím, že za stranu mohl kandidovat téměř kdokoli a širší veřejnosti se tak otvíraly karierní možnosti ve spolupráci s Jednotným Ruskem (Huskey 2016).

¹⁹ Celkový počet komisí byl 64, v 15 se změnil předseda, ve 27 přibyli noví členové a 26 změnilo tajemníka (Goloso 2008: 7 v S. White 2011: 538).

²⁰ První primárky proběhly v květnu 2016.

3.4 Mládežnická hnutí

Vychovávání mladé generace je důležitý a strategický krok. Následující podkapitola hovoří o dvou nejvýraznějších hnutích podporujících Vladimira Putina – jedná se o uskupení Naši a Mladou gardu.

Začneme k hnutím Naši. Samo o sobě hnutí tvrdilo, že je demokratickou, antifašistickou, anti-oligarchistickou nevládní organizací, která je ale vládou dotována (Johnson 2005). Pojmenování „nevládní organizace dotována vládou“ v sobě nicméně obsahuje rozpor. Moisés Naím, Venezuelský novinář a politik tvrdí, že takovéto organizace²¹, jsou vzrůstajícím trendem, které mohou být velmi nebezpečné a vyskytují se po celém světě. Jejich nebezpečí spočívá v tom, že mohou sloužit jako zbraň represivní vládnoucí elitě. Takovéto skupiny obvykle následují demokratické způsoby prosazování se a získávání na vlivu, aby demokracii později podkopávaly (Naím 2009). Vznik hnutí bylo nejspíše reakcí na Oranžovou revoluci a mělo popularizovat Jednotné Rusko a prokremelskou politiku.

Některé Moskevské noviny předkládaly názor, že hnutí Naši vzniklo, aby jednou převzalo úlohu Jednotného Ruska (Corwin 2005), v samotném hnutí se ale jedná i o ambice jednotlivců a o kariérní posun. Při vzniku Našich výrazně figuroval Vladislav Surkov, hlavní ideolog Kremlu (Pomerantsev 2014).

Hnutí Naši získávalo mediální pozornost a ne jedním autorem bylo srovnáváno s Hitlerjungend, jejich formy zastrašování a utlačování jiných mladistvých hnutí (Whipple 2006, Matthews 2007).

Při demonstracích v roce 2011, kdy občané protestovali kvůli nepravosti výsledků voleb, bylo úkolem Našich bránit Putinovy zájmy a tedy vystupovat s protinázorem většiny protestujících. Jen těžko bychom tento jejich pokus mohli považovat za úspěšný (Antwal, Bacon 2012: 264). Nicméně účel toho uskupení je jasný – bránit názory Kremlu „z druhé strany“.

Hnutí Naši bylo rozpuštěno v průběhu prezidentských voleb 2012 (Gazeta.ru 2012).

Mladá garda (celým názvem Mladá Garda Jednotného Ruska) je hnutí, které vzniklo v roce 2005 a otevřeně podporuje Jednotné Rusko a tedy i preprezidentskou politiku.

²¹ Moisés Naím je označuje zkratkou GONGO - govermently organized non-governmental organization (Naím 2009).

Původní Mladá Garda má kořeny již v období druhé světové války, kdy se jednalo o tajnou organizaci Komunistického svazu mládeže. Pozvolna se Mladá Garda začala obnovovat již od přelomu tisíciletí (BBC 2010). Základní myšlenkou je podnítit zájem mladých o pro-putinovsky naladěné společensko-politické dění.

Hnutí přilákalo mnoho mediální pozornosti, když v roce 2010 do svého čela jmenovalo ruskou špiónku původně působící ve Spojených státech amerických, Annu Čapman (BBC 2010). Takovýto akt vypovídá o antizápadním a proruském naladění hnutí.

Logo Mladé Gardy je psáno ve stejných barvách a stejným fontem jako logo Jednotného Ruska. Většina členů Mladé Gardy má na svých sociálních sítích odkazy na činnost mladé gardy (setkání, diskuze, návštěvy) v jejichž pozadí často vidíme i logo Jednotného Ruska. Jiné příspěvky zobrazují Vladimira Putina nebo odkazy na něj.

Jedním příkladem za všechny je video Darji Šarové²² na Instagramu, ve kterém Vladimir Putin před publikem říká malému chlapci, že ruské hranice nikde na světě nekončí²³. Šarová přidává popisek: „pokud by někdo zapomněl“ doprovázený emotikony ruské vlajky a červeného srdce a hashtagy #sláskouzruska #ruskojesíla (Instagram, sharova_d 2016). Tento příspěvek ukazuje názor vysoce postaveného člena Mladé Gardy – vnímání Ruska jako silného velitele ve světě s čelem s obdivovaným Vladimírem Putinem.

Důvod existence těchto hnutí je nesporný, stejně tak jako tradice organizací mládeže tohoto typu. Jedná se o další způsob upevňování vlivu a převahy Jednotného Ruska.

²² Darja Šarová je mezinárodní tajemnice Mladé Gardy (2016).

²³ Záběr odvysílala televize Russia today 25.11.2016.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo definovat a popsat hlavní hybné síly pro budování silného Jednotného Ruska. Třetí kapitola hovoří o čtyřech hlavních jevech - mediální nesvobodě, změně volebních zákonů, organizovaném ovlivňování voličů v regionech a vychovávání mladé generace.

Ruku v ruce s aktuálními praktikami posilování vlivu Jednotného Ruska je i hlubší, historický a společenský rozměr. Jedná se především o historickou a ideologickou tradici, slabou střední třídu, absenci občanské společnosti a tradici zakládání politických stran státem, nikoli společností samotnou.

Z první, teoretické části vyplývá, že Jednotné Rusko neplní funkce politické strany, protože se jedná o typ strany moci neboli proprezidentské, jejichž politika se neřídí potřebami občanů ale potřebami vlády. Stejně tak zařazení podle Sartoriho do pragmatické hegemonické skupiny stranických systémů indikuje demokratický deficit. Docházíme tedy k objektivnímu důkazu, že stranický systém omezuje stranickou soutěživost a že upevňování vlivu strany moci je nezbytné k zamezení názorové plurality ve společnosti, která by přinesla vznik nových stran.

Druhá, historická část hovoří o faktorech, které podpořily vznik silné proprezidentské strany. Z dlouhodobější perspektivy je důležitým faktorem dlouhé období komunismu, které potlačovalo subjektivní myšlení občanů, dále velmi slabá občanská společnost a střední třída, tradice jednomyslnosti, pospolitosti a státem vytvářených stran a na druhé straně nulová tradice vytváření tradičních politických stran podle konfliktních linií. Příčiny prosazení Jednoty v roce 1999 jsou kombinací momentálních okolností (popularita Vladimira Putina, silná mediální kampaň Jednoty a slabá volební kampaň Vlasti-Celého Ruska) a historického pozadí Ruské federace.

V třetí části se píše o faktech, které od roku 1999 přispívaly k upevňování strany moci v politickém systému – o volebních reformách, propagandě v médiích, podřízenosti regionů a o mládežnických hnutích.

Volební reformy napomáhají straně k udržení co nejsilnějšího postavení, a to především znesnadněním menším stranám dostat se do parlamentu (například zvýšením

volebního kvora, zákazem vytváření stran zájmů nebo podmínkou podpory voličů v polovině všech regionů).

Média jsou plně kontrolována Kremlem. Pro většinu obyvatel je televize hlavním zdrojem informací a proto je pro politické představitele klíčové, aby televizní vysílání hovořilo v jejich prospěch.

Kvůli hierarchii existující v regionech lze ovlivňovat a kontrolovat volební výsledky. Kromě volebních komisí dosazovaných Jednotným Ruskem, které mohou přímo manipulovat výsledky voleb, jsou zde gubernátoři. Gubernátoři mají jasně stanovený cíl, jak by měly vypadat výsledky Jednotného Ruska v jejich regionu a svůj vliv využívají k tomu, aby výsledku dosáhli (například výhrůzkami o ztrátě zaměstnání nebo nemožnosti studovat).

Pro Jednotné Rusko je zásadní nacházet si cestu i k nové generaci. Mladí perspektivní lidé jsou motivováni k otevření kariérních možností již od mladého věku, přičemž vše probíhá v duchu politiky Jednotného Ruska. Tito mladí lidé následně mezi své vrstevníky šíří prokremelské postoje a ovlivňují tak názory mladé generace.

V textu jsme ukázali, že předcházet budování silné proprezidentské strany lze budováním silné občanské společnosti a angažované střední třídy. Dále zakládání politických stran by se mělo řídit občany a jejich potřebami, nikoli politickými elitami. Důležitým prvkem pro neupevňování vlivu strany moci je bránit svobodná média a kriticky uvažovat o obsahu televizních a rádiových vysílání. Na místě je také rozhodně zakročit, pokud by vznikl stranický systém bez reálné opozice.

V závěru bych dodala, že myšlenku „je dobré mít oči otevřené“ například potvrzuje článek, který vyšel v časopisu Respekt na konci listopadu 2016. Tímto článkem je „návod“ historika Timothyho Snydera, který ve 20 bodech radí, abychom 20. století pojali především jako lekci pro budoucnost.²⁴ Některé z jeho bodů varují před tím, co ilustruji na příkladu Ruské Federace, např.: bod č. 2: braňte instituce, bod č. 4: pozor na slovník politiků, bod č. 13: pozor na vládu jedné strany (Nádoba 2016).

²⁴ Přestože je text cílen především na Americké občany, je více než vhodný i pro občany Evropy.

POUŽITÁ LITERATURA

KNIHY

HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. Překlad Zdeněk Masopust. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN 978-80-7380-115-1.

HOLZER, Jan. *Politické strany Ruska: hledání identity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada, sv. č. 18. ISBN 8073250322.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-22-2.

NOVÁK, Miroslav et al. *Úvod do studia politiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. 783 s. Studijní texty; sv. 50. ISBN 978-80-7419-052-0.

NOVÁK, Miroslav a kol. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004. 485 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 80-86473-88-0.

PANFILOV, Oleg. *Antisovětské příběhy*. Překlad Květa Norfová. Praha: Portál, 2016. Vydání první. 357 stran. ISBN 978-80-262-1094-8.

SAKWA, Richard. *Russian politics and society*. 4th ed., Fully rev. and updated. New York: Routledge, 2008. ISBN 0203931254.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Přeložil Jiří KOHOUTEK, přeložil Petr TOMÁŠ. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Klasikové společenských věd. ISBN 80-7325-062-4.

ZYGAR', Michail Viktorovič. *Všichni muži Kremlu: stručná historie současného Ruska*. Překlad Libor Dvořák. První vydání. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2016. 413 stran. ISBN 978-80-87855-64-5.

ZUBOV, Andrej Borisovič, ed. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-2015. Vydání první. 2. svazek. ISBN 978-80-257-0921-4.

ODBORNÉ ČLÁNKY A INTERNETOVÉ ZDROJE

Alexa.com "The top 500 sites on the web" [online] 2016 [cit. 27.12.16] Dostupné z: <http://www.alexa.com/topsites/countries>.

ATWAL, Maya a BACON, Edwin. "The youth movement Nashi: contentious politics, civil society, and party politics." *East European Politics* [online]. 2012, 28(3), 256-266 [cit. 2016-07-28]. DOI: 10.1080/21599165.2012.691424. ISSN 2159-9165. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21599165.2012.691424>.

BBC News. „Russian spy Anna Chapman given pro-Kremlin youth role“.[online] 22.12.2010 [cit. 29.12.16] Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-12060698>.

COALSON, Robert. „Pro-Putin Front's Cartoons Show Russian President Executing Corrupt Officials.” *Radio Free Europe* [online] 2.2.2016 [cit. 28.12.16] Dostupné z: <http://www.rferl.org/a/russia-putin-execution-corrupt-officials-cartoons/27528197.html>.

CORWIN, Julia: „Analysis: Walking With Putin“ *Radio Free Europe* [online] 2.3.2005 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://www.rferl.org/a/1057762.html>.

CURTIS, Adam. “Hypernormalisation”. *BBC iPlayer*. [online] 16.10.2016 [cit. 29.12.16] Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/iplayer/episode/p04b183c/adam-curtis-hypernormalisation>.

GEL'MAN, Vladimir. “From Feckless Pluralism to Dominant Power Politics? The Transformation of Russia’s Party system.” *Democratization*. 2006. Vol. 13, No. 4, s. 545-561.

GOLOSOV, Grigorii V. „Medvedev’s party reform: concession or convenience?” *opendemocracy.net* [online] 30.3.2012 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/od-russia/grigorii-goloso/medvedev%E2%80%99s-party-reform-concession-or-convenience>.

GOLOSOV, Grigorii V. „The Regional Roots of Electoral Authoritarianism in Russia.” *Europe-Asia Studies* [online]. 2011, 63(4), 623-639 [cit. 2016-07-12]. DOI: 10.1080/09668136.2011.566427. ISSN 0966-8136. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566427>.

Grani.ru “Газета.Ру: Движение "Наши" ликвидируется.” [online] 6.4.2012 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://graniru.org/Politics/Russia/Parties/m.196938.html>.

HALE Henry E. „The Origins of United Russia and the Putin Presidency“ *Academic Research Library*. Spring 2004; 12(2);. 169-194.

HALE Henry E. „Electoral Markets, Party Substitutes, and Stalled Democratization in Russia.” *Comparative Politics*, Vol. 37, No. 2, 2005, Comparative Politics, City University of New York^[1]_{SEP}. 147-166 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20072880>.

HUSKEY, Eugene. “Primaries Russian-Style – Selecting Parliamentary Candidates for United Russia.” *Presidential power*. [online] 23.6.2016 [cit. 28.12.16] Dostupné z: http://presidential-power.com/?p=5054#_edn1.

JOHNSON, David, “Russia: new youth movement intends to eliminate regime of oligarchic capitalism” *Johnson's Russia List*. Washington, DC: Center for Defense Information. [online] 4.15.2005 [cit. 28.12.16] Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20050419231212/http://www.cdi.org/russia/johnson/9122-14.cfm>.

LALLY, Cathy: "Yeltsin dismisses Primakov" *The Baltimore Sun* [online] 13.5.1999 [cit. 4.12.16] Dostupné z: http://articles.baltimoresun.com/1999-05-13/news/9905130197_1_yeltsin-primakov-duma.

MATTHEWS, Owen. „Putin's powerful youth guard.“ *Newsweek*. [online] 28.5.2007 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://europe.newsweek.com/putins-powerful-youth-guard-101029?rm=eu>.

MCFAUL, Michael. STONER-WEISS, Kathryn. "Elections and Voters". In White, Stephen. *Developments in Russian Politics* 7. 2010. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-22449-0.

NÁDOBA, Jiří: „Hrouť se Vám svět? Vystupte z řady a čtěte Havla, radí historik Snyder“ *RESPEKT*. [online] 29.11.2016. [cit. 30.11.16] Dostupné z: <https://respekt.cz/denni-menu/mate-pocit-ze-je-svoboda-v-ohrozeni-vystupte-z-rady-a-ctete-havla-radi-historik-snyder>.

NAÍM, Moisés: „How government-sponsored groups masquerade as civil society“ *Foreign Policy*. [online] 13.10.2009 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150104003702/http://foreignpolicy.com/2009/10/13/what-is-a-gongo/>.

Oficiální legislativní informační portál Ruské federace “Об утверждении Доктрины информационной безопасности Российской Федерации” [online] 6.12.2016 [cit. 13.12.16] Dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612060002?index=0&rangeSize=1>.

partiesandelections.eu “Výsledky voleb do Státní dumy v Ruské federaci v roce 2016” *Parties and elections: Comprehensive database about legislative elections in Europe since 1945* [online] © 1997-2016 Wolfram Nordsieck. [cit. 30.11.16] Dostupné z: <http://parties-and-elections.eu/index.html>.

POMERANTSEV, Peter. “The hidden author of Putinism: How Vladislav Surkov invented the new Russia” *The Atlantic*. [online] 7.11.2014 [cit. 29.12.16] Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/11/hidden-author-putinism-russia-vladislav-surkov/382489/>.

PŘÍHODA, David. „Jednotné Rusko: Případ úspěšné pro prezidentské strany?“ *Acta Politologica*, 2010, Vol. 2, No. 2, s. 161-185. ISSN 1803-8220.

ROBERTS, S. P. „Putin's United Russia Party“. *BASEES/Routledge series on Russian and East European Studies*. New York: Routledge, 2012., 77. ISBN 0203180917.

ROSE, Richard. MUNRO, Neil. WHITE, Stephen. „Voting in a Floating Party System: The 1999 Duma Election.“ *Europe-Asia Studies*, Taylor & Francis, Ltd. 2001. Vol. 53, No. 3, 419-443. Dostupné z: <http://jstor.org/stable/826542>.

SAKWA, Richard. "Elections and National Integration in Russia" s.121-142 in HESLI, Vicki L. a REISINGER, William M. *The 1999-2000 elections in Russia: their impact and legacy*. New York: Cambridge University Press, c2003. ISBN 0521816769.

ŠAROVÁ, Darja. "Kdyby někdo zapomněl" *Instagram*. [online] 26.11.2016 [cit. 29.12.16] Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/BNMZchaAOQV/>.

VON EGGERT, Konstantin. "All Politics Are Local: Crimea Explained" *World Affairs Journal*. [online] září/říjen 2014 [cit. 14.12.16] Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/all-politics-are-local-crimea-explained>.

WHIPPLE, Tom. „Disturbing echo of youth group that lauds Putin“ *The Times*. London. 9.12.2006 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/americas/article2000784.ece>.

WHITE, David. „Re-conceptualising Russian party politics.“ *East European Politics*. 2012, 28(3), s.210-224. ISSN 2159-9165. Dostupné z: <http://tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21599165.2012.688815>.

WHITE, David. „Dominant party systems: a framework for conceptualizing opposition strategies in Russia.“ *Democratization* ., 2011 18(3), s.655-681.

WHITE, Stephen a Valentina FEKLYUNINA. „Russia's Authoritarian Elections: The View from Below.“ *Europe-Asia Studies*. 2011,63(4), s.579-602 Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566425>.

WHITE, Stephen a Ol'ga KRYSHANOVSKAYA. „Changing the Russian Electoral System: Inside the Black Box.“ *Europe-Asia Studies*. 2011, 63(4), s.557-578 ISSN 0966-8136. Dostupné z: <http://tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566424>.